

PROŠLOST I BUDUĆNOST INDIJSKO-PAKISTANSKIH ODNOSA

Dario Sršen*

Sadržaj

Ovaj rad govori o indijsko-pakistanskim odnosima, a u središtu je pozornosti njihov sukob koji je nastao osamostaljenjem od Britanije te podjelom teritorija na dvije države. U radu se daje povijesni pregled koji slijedi hipotezu da povijesni odnosi, u kombinaciji s trenutnim vodstvima tih dviju država, upućuju na mogućnost ponovnog izbijanja sukoba koji bi mogao prerasti u regionalni, pa čak i svjetski problem. Nadalje, daje se pregled trenutnih odnosa i savezništava sukobljenih strana. Nastavno na početnu hipotezu, prikazan je scenarij nuklearnog sukoba koji bi stvorio neizmjernu štetu za regije Kašmir i Džammu. One većinom industrijski ovise o prirodi, a upravo se oko njih vodi glavni sukob. U zaključku se nazire doza optimizma jer se velike sile najvjerojatnije neće direktno uključiti u mogući ratni sukob, no mnoge opasnosti ipak postoje. Povijest ukazuje na mogućnost da Indija i Pakistan zarate i po peti put. Moglo bi se očekivati da će provokacija rata ponovno doći s pakistanske strane, a trenutnom indijskom vodstvu ne bi dugo trebalo da na takvu provokaciju odgovori.

Ključne riječi: Indija, Pakistan, nuklearni rat, Kašmir, Džammu.

*Dario Sršen, student četvrte godine preddiplomskog studija politologije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: srsendario@yahoo.com

Uvod

Odnosi Indije i Pakistana konstantno su napeti još od stvaranja tih dviju država. Problem je nastao u podjeli teritorija između muslimanskog i hinduističkog stanovništva u procesu osamostaljenja od Britanije. Iako su pripadnici dviju religija u određenom povijesnom razdoblju surađivali, pod utjecajem Britanaca počela se stvarati netrpeljivost među njima. Konačno osamostaljenje i podjela na dvije države koja se dogodila 1947. godine bila je svojevrsni okidač za eskalaciju sukoba. Naime, Indija, koja je većinski hinduistička, dobila je regije Džammu i Kašmir¹ koje su muslimanske. Stanovništvo tih regija nije prihvatilo takvo razrješenje situacije, kao ni novonastali Pakistan. Nakon 1947. odvijalo se još nekoliko ratova do posljednjeg iz 1999. godine. Od tada su odnosi dviju država imali uspone i padove, ali su ostali napeti. U 21. stoljeću, strah je od novog rata ojačao. To nije nužno posljedica lošijih odnosa već činjenice da obje države posjeduju nuklearno oružje. S obzirom na to, pitanje odnosa Indije i Pakistana izuzetno je bitno za svijet, a pogotovo za tu regiju. Ipak, njihovi trenutni odnosi i potencijalni sukobi nisu dovoljno istraženi, za razliku od njihovih povijesnih odnosa. No s druge strane, da bi se u potpunosti shvatili njihovi današnji odnosi, potrebno je detaljnije istražiti i shvatiti upravo njihovu povijest. Od toga i polazi hipoteza koja glasi da povijesni odnosi, u kombinaciji s trenutnim vodstvima tih dviju država, upućuju na mogućnost ponovnog izbijanja sukoba koji bi mogao prerasti u regionalni, pa čak i svjetski problem.

Ovaj je rad studija slučaja, tj. indijsko-pakistanskog sukoba, koji je još uvijek relevantan. Njegova relevantnost leži u činjenici da su odnosi između ovih dviju država konstantno napeti, a u posljednje vrijeme obje strane pokazuju tendencije prema obnovi sukoba. Ono što dodatno zabrinjava jest posjedovanje nuklearnog oružja. Osim toga, Indija i Pakistan su, koliko je poznato, jedine dvije države koje su konstantno u razdoblju od 2010. do 2014. povećavale svoje nuklearno naoružanje, što je vidljivo u trećem odjeljku.

Na početku ovog rada daje se povijesni pregled odnosa sukobljenih strana, nakon kojeg slijedi dio o današnjoj situaciji na tom području. Uz to, dana je i analiza posljedica mogućeg nuklearnog sukoba u Kašmiru i Džammuu. Takav je sukob moguć u slučaju pogoršanja indijsko-pakistanskih odnosa i potrebno ga je razmotriti iako je svijet, kako to Collins (2010: 327) kaže, već jednom preživio „indijske i pakistanske nuklearne testove“, misleći na događaje iz 1998. Nakon toga slijedi prikaz involviranosti svjetskih sila u navedenim događajima i mogući razvoj odnosa u budućnosti.

Povijest indijsko-pakistanskih sukoba

Kada se govori o trenutnom stanju u Indiji i Pakistanu, nemoguće je izbjeći par riječi o dobu njihove kolonijalne ovisnosti. Britanci, koji su vladali tim područjem, utjecali su na stvaranje sukoba između dviju grupa – hinduista i muslimana – i to na namjieran i nenamjieran način. Nenamjernim načinom utjecaja možemo nazvati prenošenje europskih ideja o državi u Indiju. Europske su države bile i danas još uvijek jesu države nacije, a takva ideja nije mogla zaživjeti u podijeljenoj Indiji (Čičak, 1989: 182). Zajednička država nije nužno bila loša ideja za obje grupacije. Ona je bila veći problem za muslimane koji bi u takvoj državi bili u manjini. Drugim riječima, hinduistička populacija lako bi ih preglasala u svakom pitanju. Kao najistaknutijeg zagovaratelja ideje o zajedničkoj državi treba istaknuti Mahatmu Ghandija, koji je zbog toga i ubijen (Szczepanski, 2016). S obzirom da je atentat počinjen od strane hindu mladića, možemo pretpostaviti da takva ideja nije imala potporu ni među dijelom većinskog stanovništva.

S druge strane, Britanci su u 19. stoljeću poticali „sukob između različitih plemenskih, religijskih i etničkih grupa“ jer su se bojali ujedinjenja svojih podanika i zbacivanja s vlasti (Šabanić, 2016: 123). Jednostavno rečeno, vodili su se idejom zavadi pa vladaj. Na kraju su britanske vlasti požalile zbog takve politike. Kada je 1947. najavljeno da će Indija postati neovisna, Britanija je težila stvaranju jedinstvene države, no morala se pokoriti zahtjevima hinduista i muslimana (Szczepanski, 2016). Tek je tada došlo do najvećeg problema i ranije navedenog okidača sukoba – podjele teritorija.

Prilikom odlaska iz Indije, Britanci se nisu bili spremni uhvatiti ukoštac s crtanjem granica novih država. Tako je na kraju dogovoreno „da će regije imati pravo da odluče kojoj će se zemlji priključiti“ (Šabanić, 2016: 124). Poseban je problem tada predstavljala regija Pandžab koju su zbog njezinog bogatstva željele obje strane te se ona nalazi južno od još jedne problematične regije - Kašmira. S obzirom na to da je stanovništvo Pandžaba bilo gotovo jednako podijeljeno na hinduiste i muslimane, došlo je do crtanja granice po sredini regije, što je dovelo do migracija oko deset milijuna ljudi i smrti njih pola milijuna (Szczepanski, 2016). No, ono što je u konačnici prouzročilo ratove jest činjenica da su regije Kašmir i Džammu, koje su većinski muslimanske, pripale Indiji. Na kraju, država Pakistan službeno je proglašena 14., a Indija 15. kolovoza 1947. (Szczepanski, 2016). Iste godine, te su dvije države po prvi puta zaratile, a u razdoblju od 1947. vodile su četiri rata. Osim ratova, izvršeni su i neki teroristički napadi na teritoriju Indije, a koji su povezani s Pakistanom. Kao što je već navedeno, ratni su sukobi većinom nastajali zbog regija Kašmir i Džammu, ali ne smije se zaboraviti ni sukob zbog takozvanog Istočnog Pakistana – današnjeg Bangladeša.

Prvi indijsko- pakistanski rat, poznat i kao Prvi kašmirski rat, vodio se od 1947. do 1949. godine. Do sukoba je došlo zbog prisutnosti raznih vojnih grupacija u Kašmiru koje su bile odane Pakistanu, na što je indijska vojska odlučila reagirati. Prema nekim navodima, na strani Indije sudjelovale su i britanske trupe (Šabanić, 2016: 125). Također, za kraj tog rata „značajan je događaj uspostavljanje linije prekida vatre, koja će u budućim mirovnim pregovorima biti veoma važna. Ova će linija postati i službena granica između Indije i Pakistana“ (Šabanić, 2016: 125). Rat je obilježen i neuspjelim pokušajem UN-a da organizira plebiscit na kojem bi stanovnici Kašmira odlučili o svojoj budućnosti (Ahsan, 2002). Drugi indijsko- pakistanski rat započeo je 1965. i završio je iste godine nakon samo 17 dana. Pakistan je još jednom isprovocirao rat potičući pobunu u indijskom dijelu Kašmira, na što je Indija vojno reagirala i prodrla u Pakistan (Ahsan, 2002). Zbog tog je razloga postojao strah da bi se Kina mogla uključiti u rat na strani Pakistana. Vijeće sigurnosti UN-a tada je reagiralo i pozvalo na prekid sukoba. Nakon toga, postignut je sporazum koji su političari na objema stranama pokušali prikazati kao veliki uspjeh, dok su ga oba naroda smatrala neuspjehom jer je njime određeno da se vojne snage povuku na predratne položaje (Ahsan, 2002).

Treći je indijsko-pakistanski rat, kao i prethodni, završio iste godine koje je i započeo – 1971. To je ujedno i prvi rat koji se nije vodio oko regija Džammu i Kašmir, već oko današnjeg Bangladeša, tada Istočnog Pakistana. Taj sukob „u Pakistanu je doveo do dezintegracije“ (Čičak, 1989: 181). On je započeo kao unutarnji sukob Pakistana koji je stvorio „veliku izbjegličku krizu u kojoj su milijuni morali napustiti svoje domove. Indija je intervenirala jer je sve što šteti Pakistanu dobro za nju, a ubrzo su indijske snage, kao i u prethodnom sukobu, porazile pakistanske oružane snage“ (Šabanić, 2016: 126). Četvrti sukob između Indije i Pakistana naziva se Kargilski rat, a vođen je 1999. godine. I ovaj su rat isprovocirali Pakistanci, ovoga puta prelaskom granice s Indijom i zauzimanjem dijela njenog teritorija (Ahsan, 2002). „Ovaj je rat specifičan po tome što je Pakistan tvrdio da iza napada stoje pobunjenici i paravojne snage i tek su nakon mnogo godina visokorangirani pakistanski političari priznali da su paravojne snage bile pod kontrolom Pakistana“ (Šabanić, 2016: 126). Rat je okončan iste godine, a Indija je povratila teritorij koji je na početku izgubila.

Analiza današnje situacije i razvoj savezništava

Nakon Kargilskog rata 1999. godine, indijsko-pakistanski sukobi donekle su se preselili na neka druga područja, osim onog vojnog. Šabanić (2016: 122) tako tvrdi da se „tradicionalna netrpeljivost“ danas očituje kao „natjecanje u ekonomskom, društvenom, socijalnom“, ali „i u svim drugim aspektima“. No to ne znači da možemo zanemariti vojna pitanja u njihovim odnosima. Naime, usprkos odsutnosti rata, među tim državama i dalje postoji strah od mogućih sukoba. Zbog toga Indija i Pakistan troše velike količine novca na naoružavanje, što s druge strane šteti njihovim gospodarstvima (Shahbaz, Shahbaz Shabbir, 2012: 155). Iz tog razloga možemo govoriti o postojanju obrambene dileme. S obzirom na to da jedni i drugi konstantno nastoje pojačati svoju obranu, što ujedno smanjuje sigurnost druge strane, možemo govoriti i o sigurnosnoj dilemi kao problemu odnosa Indije i Pakistana. Što se tiče indijskog i pakistanskog ulaganja u obranu, postoje konkretni podaci u kojoj mjeri to šteti ekonomskom rastu države. Istraživanja su pokazala da će ekonomski rast država padati pola postotka (0,5%) ako one povećaju svoja vojna izdvajanja za 1% (Shahbaz, Shahbaz Shabbir, 2012: 153). To upućuje na činjenicu da je trenutno stanje u kojem se događaju velika vojna ulaganja dugoročno neodrživo, osim ako ne dođe do uplitanja ostalih država koje bi potpomogle sukobljene strane, pogotovo Pakistan. Naime, sve većim vojnim ulaganjima sve će više opadati ekonomski rast, što će te države vremenom dovesti u nepovoljan financijski položaj.

Govoreći o današnjim odnosima ovih dviju država bitno je naglasiti tko čini njihove vladajuće strukture. Izgradnja Pakistana nažalost nije krenula u demokratskom smjeru, a vojni su sukobi olakšali uspon vojnih osoba u politici. Tako je došlo do toga da „gotovo više od pola vremena postojanja modernog Pakistana“ državom vlada „vojna elita“ (Šabanić, 2016: 129). Trenutno se na poziciji šefa, odnosno zapovjednika vojske nalazi general Qamar Javed Bajwa, a to je možda najbitnija pozicija u državi (Bbc.com, 2017). Izostanak demokratskog režima zabrinjavajući je jer ostavlja mogućnost lakše ponovne eskalacije sukoba. Vojni režimi poput pakistanskog jednostavno moraju održavati sukobe aktivnima. Za to možemo pronaći dva razloga. Prvi je taj da se na taj način pozornost miče s ostalih državnih problema, a sljedeći je da sukobi održavaju potrebu za vojnom vlašću (Šabanić, 2016: 130). Zbog toga stalno ostaje otvorenom mogućnost da Pakistan dođe u neki novi sukob s Indijom.

S druge strane, ni trenutna situacija u Indiji nije sasvim ohrabrujuća. Tamo je od 2014. godine na vlasti BJP (Bharatiya Janata Party), koju možemo prevesti kao Indijsku narodnu stranku. To je fundamentalistička hinduistička stranka koja je 1992. godine

pokrenula val nasilja nad muslimanima koji je završio s oko 2000 mrtvih, a bio je povezan sa zahtjevom za rušenjem jedne džamije (Ahsan, 2002). 2014. godina nije bila prva u kojoj je Indijska narodna stranka došla na vlast. To joj je pošlo za rukom i šesnaest godina ranije - 1998. Ta je godina značajna ne samo za Indiju, već i za Pakistan. Naime, te je godine Indija izvela nekoliko nuklearnih testova što je omogućilo i Pakistanu da „izađe iz nuklearnog ormara“ (Ahsan, 2002; Šabanić, 2016:128; Collins, 2010: 327). U Tablici 1 možemo vidjeti povećanje broja nuklearnih bojnih glava tih dviju država u periodu od 2010. do 2014. godine te usporedbu s ostalim svjetskim nuklearnim silama.

Tablica 1 - Nuklearne bojeve glave

DRŽAVA	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
SAD	9600	8500	8000	7700	7300
Rusija	12 000	11 000	10 000	8500	8000
UK	225	225	225	225	225
Francuska	300	300	300	300	300
Kina	240	240	240	240	240
Indija	60-80	80-100	80-100	90-110	90-110
Pakistan	70-90	90-110	90-110	100-120	100-120
Izrael	80	80	80	80	80
UKUPNO	22 600	20 530	19 000	17 270	16 300

Izvor: <https://www.sipri.org/>

Sagledavši trenutnu političku situaciju u tim zemljama, dolazimo do najnovijih sukoba iz 2016. godine koji zasad još nisu prerasli u rat. Nova eskalacija nasilja dogodila se u rujnu. Tada je izvršen napad na indijskom dijelu spornih regija u kojem je stradalo osamnaest vojnika te je nekoliko dana kasnije Indija odgovorila napadima na pakistanskom teritoriju (Agrawal, 2016; Bbc.com, 2016). Osim tih napada, i u izjavama dužnosnika može se vidjeti rast tenzija. S indijske se strane tako može čuti da je Pakistan „teroristička država“ ili kako za „jedan zub“ treba izbiti „cijelu čeljust“ (Agrawal, 2016). Najviše zabrinjava što te izjave dolaze direktno s vrha indijske vlade i vladajuće stranke. Iako su u indijskom napadu meta bili militanti, nije potvrđeno da su oni zaista pogodeni. Naprotiv, čini se da se nakon tog napada povećao broj militantata, a lokalnom je stanovništvu rečeno da bi bilo pametno da počne s izgradnjom bunkera (Bbc.com, 2016). Izjave obiju strana trebale bi se uzeti s dozom rezerve jer bi se moglo raditi o skupljanju političkih poena putem prijetnji omraženom protivniku.

Prije nego krenemo s predviđanjem scenarija za daljnji razvoj trenutnih događaja, potrebno je sagledati širu sliku. Osim povijesnih odnosa Indije i Pakistana, bitan je i njihov razvoj odnosa s velikim silama. Tijekom godina, Sjedinjene su Američke Države pokazale interes za Pakistan. Da bismo to shvatili, potrebno je sagledati situaciju u regiji u 1970-im godinama kada se u Pakistanu odvijala islamizacija. Iako bi se moglo pomisliti da bi interes SAD-a iz tog razloga mogao ležati u strahu od mogućeg terorizma, tomu nije bilo tako. Činjenica da je SSSR 1979. izvršio invaziju na Afganistan prometnula je Pakistan u bitnog igrača za SAD koji je preko NATO-a počeo naoružavati tu državu (Ahsan, 2002). Kako to često biva sa sličnim odlukama SAD-a, i ovdje se s vremenom pokazalo da je raspodjela oružja bila loša ideja i da je stvoren novi problem. Za pretpostaviti je da se neki od napada na indijskom teritoriju vrše ili su se vršili upravo tim oružjem.

K tome, moramo sa sumnjom preispitati koliko je iskrena bila želja Pakistanaca da se bore protiv svojih susjeda u kasnijoj američkoj invaziji na Afganistan. Naime, nakon napada 11. rujna, Pakistan službeno staje na stranu Sjedinjenih Američkih Država iako su plemenski povezani sa Afganistanom (Šabanić, 2016: 131; Ahsan, 2002). Svrstavanjem na prozapadnu, američku stranu, na neki su način osudili teroristički čin napada na SAD. Očito je da je takav potez napravljen u vjeri da će imati pozitivne posljedice za Pakistan – ili barem manje štetne od nesvrstavanja uz SAD. Da pakistanska osuda terorizma nije iskrena najbolje se vidi iz njihovih odnosa s Indijom. Oni u međusobnim sukobima često koriste „terorističke strategije infiltracije“ pa je nakon 2001. Indija pokušala pridobiti SAD na svoju stranu u nadi da će oni pakistanske aktivnosti u Kašmiru okarakterizirati kao terorizam (Šabanić, 2016: 131; Ahsan, 2002).

Osim toga, Pakistan već desetljećima muče unutarnji problemi. U tom razdoblju „socijalni nemiri, plemenski konflikti, nestabilna politička scena i propadajuće društvo i ekonomija osnovne su karakteristike Pakistana“ (Šabanić, 2016: 122). Za takvu situaciju možemo pronaći više objašnjenja. Sigurno je na to utjecala konstantna napetost u odnosima s Indijom, kao i nemirno susjedstvo, prije svega Afganistan. Također, vojska koja „ima velik utjecaj na sve sfere društva, dugoročno proizvodi nestabilnost u zemlji“, pogotovo preko svojeg utjecaja na političku elitu (Šabanić, 2016: 133). No tu se može istaknuti i jedan simplificirani obrazac, to jest razlog sukoba. Naime, Čičak (1989: 181) govori o tome kako postoji „politički dominantna većina“ nasuprot koje stoji podređena manjinska skupina, ali takav je obrazac promjenjiv. Ako uđemo dublje u problem, vidjet ćemo koji je razlog stvaranja takve manjine i većine. Možemo reći da on potječe iz činjenice „što se nakon postizanja nezavisnosti nije išlo na kreiranje integriranog društva i pluralističkog sustava“ (Čačić-Kumpes, Zlatković

Winter, 1991: 154).

Kada sve to sagledamo, ne čudi činjenica da Pakistan nije u stanju kontrolirati „nevladine elemente“, kao i da je 2013. „po percepciji korupcije bio na 127. mjestu od 177 država“ (Šabanić, 2016: 132; Mashru, 2014 prema Šabanić, 2016: 130). Takva situacija zabrinjava, pogotovo kad se u obzir uzmu strana ulaganja u toj državi. Pakistan očito nije dovoljno dobro iskoristio ni zblizavanje s SAD-om kojem je bio potreban u ranije navedenim razdobljima. Ipak, 1990-ih godina postojao je dogovor o izgradnji plinovoda kroz Afganistan do Pakistana kojem bi takav projekt dobro došao (Iveković, 1997: 121-122). S obzirom na cjelokupnu situaciju u Pakistanu, jasno je zašto se Zapad predvođen SAD-om okreće Indiji, dok Kina, u strahu od indijskih pretenzija za regionalnim vodstvom, podržava Pakistan (Šabanić, 2016: 122, 126-127).

Indija je, kako je ranije navedeno, 1998. izvršila niz nuklearnih testova pod vladavinom Indijske narodne stranke, a ona je i danas na čelu države. Iako je to omogućilo i Pakistanu da započne razvoj nuklearnog oružja, Indiji to nisu bili prvi testovi. Ona je to učinila još 1974. godine, a s vremenom je stekla i kemijsko oružje (Szczeplanski, 2016; Šabanić, 2016: 128; Matoušek, 2006: 136). Zanimljivo je da Indija nuklearno naoružanje, iako ga posjeduje dvadeset i četiri godine dulje od Pakistana, nije koristila u međusobnim sukobima. Sigurno je da kao razlog toga možemo navesti budno oko međunarodne zajednice, odnosno Sjedinjenih Američkih Država koje takvo što ne bi olako dopustile. No, postoji jedno još banalnije objašnjenje koje se može uočiti ako se promotre godine razvoja nuklearnog oružja i usporede s godinama u kojima su se odvijali ratovi. Naime, Indija je prvo testiranje obavila tri godine nakon završetka Trećeg indijsko-pakistanskog rata. Idući rat, Kargilski, odvijao se 1999. godine, a Pakistan je svoja testiranja obavio godinu dana ranije. Dakle, između posljednja dva rata koja su ove dvije države vodile, postignut je nuklearni balans. U slučaju da je jedna strana 1999. odlučila upotrijebiti svoje oružje za masovno uništenje, suočila bi se s odmazdom koja bi bila provedena jednakom mjerom.

Dodatan napredak u razvoju nuklearnog oružja Indija je doživjela 2005. i 2008. godine. Do toga je došlo zbog zblizavanja sa Sjedinjenim Američkim Državama. Naime, dvije su države potpisale „Civilnu inicijativu nuklearne suradnje“ koja je podrazumijevala „prodavanje opreme za izgradnju nuklearnih oružja iz SAD-a u Indiju“ (Sućeska, 2008: 120). Može se reći da je na taj način Indija dobila blagoslov za razvijanje nuklearnog naoružanja od najveće svjetske sile u tom području. Američka pomoć nije stala čak ni na tome. Pružena ruka prijateljstva značila je i utjecaj na Organizaciju dobavljača nuklearne energije. SAD je inzistirao da Indija dobije „pristup osjetljivim tehnologijama“, do čega je i došlo u rujnu 2008. godine (Sućeska, 2008: 122). Pomoć

u stvaranju nuklearnog naoružanja ne čudi ako se uzme u obzir činjenica da američki Senat nije ratificirao Sveobuhvatni sporazum o zabrani nuklearnog testiranja te da je SAD za vrijeme Georgea W. Busha istupio iz Sporazuma o antibalističkim projektilima (Collins, 2010: 316). Kao što je već navedeno, Sjedinjene Američke Države počele su se okretati Indiji nasuprot nestabilnom Pakistanu, želeći iskoristi položaj i gospodarski uzlet koji Indiju sve više suprotstavlja Kini (Sućeska, 2008: 123).

Rivalitet Indije i Kine nije puka slučajnost ili produkt vanjske politike SAD-a. Te dvije države „imale su nekoliko konflikata, posebno oko granica, npr. rat iz 1962. i nekoliko manje važnih sukoba“ (Šabanić, 2016: 127). No već dugi niz godina, situacija među njima prilično je mirna. Problemi bi se ipak mogli aktualizirati zbog novih indijskih ambicija. Naime, već se dugo vremena raspravlja o tome kada će Indija dostići Kinu u njenom brzom razvoju i postati novo ekonomsko čudo. Danas postoje pokazatelji da se upravo to i dogodilo jer je Indija ove godine postala najbrže rastuća ekonomija svijeta (Foreignpolicy.com, 2016). Time je oduzela taj naslov Kini i skinula ju s trona. No ona ne namjerava stati na tome, a to su očito uvidjele i Sjedinjene Američke Države te ju pokušavaju zadržati uz sebe.

Indijske ambicije idu i u smjeru pomorstva, gospodarenja Indijskim oceanom, pa čak i razvijanja vlastite svemirske tehnologije (Šabanić, 2016: 122-123, 125). Takav rivalitet i prijateljstvo Kine i Pakistana dodatno pogoršava scenarij mogućih sukoba. Kao što vidimo, na tom prostoru sada postoje tri nuklearne sile. Dvije su trenutno u prijateljskim odnosima – Kina i Pakistan – jer imaju zajedničkog neprijatelja – Indiju. Treba nadodati i činjenicu da sve tri države međusobno graniče. Kao posljednju zabrinjavajuću točku, treba ponovno naglasiti Indijsku narodnu stranku. Osim što je u prošlosti poticala nasilje nad muslimanima, danas je dobrim dijelom zaslužna za uspjeh Indije kojem su pripomogle neke njene reforme (Foreignpolicy.com, 2016). Dakle, ta bi nacionalistička stranka zbog ekonomskog uspjeha mogla ostvariti dodatnu popularnost, a možda i dobiti podršku za neke radikalne vanjskopolitičke poteze.

Posljedice mogućeg nuklearnog rata u regijama Kašmir i Džammu

Sagledavši povijest indijsko-pakistanskih sukoba možemo vidjeti da se glavni spor vodi oko regija Džammu i Kašmir. Tri od četiri rata između tih država vođeni su upravo oko tog prostora i na njemu. Možemo pretpostaviti da bi u slučaju nuklearnog sukoba upravo te regije bile jedan od ciljeva obiju strana. Moglo bi se raditi o pokušaju uništenja protivničkih snaga ili možda o potezu očajnika – da poražena strana u povlačenju baci atomsku bombu kako bi umanjila značaj protivnikove pobjede. Kako

bilo, taj bi potez izrazito negativno utjecao na navedene regije, kao i na njihovu okolicu. Nuklearni rat sam po sebi bio bi tragedija, no zbog ovisnosti regija Džammu i Kašmir o prirodnim izvorima i riječnoj povezanosti regije, katastrofa bi bila još veća. To je bitno istaknuti zbog težnji za stvaranjem neovisne države koje su se pokazale još u vrijeme osamostaljenja i podjele Indije, a danas bi mogle biti rješenje sukoba (Šabanić, 2016: 124). Dakle, mogućnost opstanka neovisne države Kašmir, ako bi se tako nazvala, bila bi dovedena u pitanje nakon nuklearnog sukoba.

Važnost ekosustava u Džammuu i Kašmiru najbolje se može predočiti velikim brojem jezera i rijeka koje protječu tim područjem. No, osim prirodnih ljepota, potrebno je istaknuti jednu drugu, praktičnu bit prirode – agrokulturu. Naime, upravo je poljoprivredna industrija najvažnija u Džammuu i Kašmiru, a čak su i druge industrije povezane s njom (Raina, 2002: 9-19). Mogućnost izloženosti nuklearnom zračenju stoga dobiva sasvim novu dimenziju. Vrijeme koje bi bilo potrebno da se ta zemlja ponovno može koristiti za poljoprivredu bilo bi predugo, a vrijeme nakon kojeg bi ljudi bili voljni konzumirati nešto s tog područja, još i dulje. Još veća opasnost za poljoprivredu bilo bi onečišćenje voda jer te regije ovise o irigaciji iz pritoka rijeke Jhelum s obzirom na to da na tom području rijetko kiši (Raina, 2002: 5-7, 8-17). Ne smijemo zaboraviti da tim područjem teče i jedna od najbitnijih svjetskih rijeka – Ind. Ona izvorište ima u Tibetu te bi njeno zagađenje stoga pogodilo i Kinu.

Na kraju ne smijemo zaboraviti ni nacionalne parkove na tom području, kao ni mnoga bitna jezera. Potrebno je istaknuti jezero Wullar koje je značajno jer je to najveće indijsko jezero s pitkom vodom, jezero Harvan koje je gradu Srinagar glavni izvor vode te hinduistima sveto jezero Gangabal (Raina, 2002: 5-10). Sve to doprinosi važnosti očuvanja mira na tom području kako ne bi došlo do narušavanja ekosistema, prije svega po pitanju vode. U određenoj mjeri to su shvatile i vlasti Indije i Pakistana pa su još 1960. potpisale sporazum o gospodarenju vodom iz rijeke Ind, o čemu djelomično ovisi život u sjevernom dijelu Južne Azije (Ahsan, 2002).

Mogući razvoj događaja i involviranost svjetskih sila

Osim direktne provokacije sukoba od strane jedne od ovih dviju država, mora se uzeti u obzir prelijevanje sukoba u Pakistan iz susjednog Afganistana s kojim je plemenski povezan. Takvo bi se prelijevanje tada moglo nastaviti i prema Džammuu i Kašmiru, što bi povećalo nestabilnosti u regiji. U slučaju direktnog sukoba između Indije i Pakistana, moguće je i uključivanje ostalih država. Prije svega misli se na Kinu i SAD. U svim četirima dosadašnjim ratovima, Indija je porazila Pakistan i pokazala svoju nadmoć.

Još jedna takva vojna pobjeda sigurno bi pripomogla Indiji u prometanju u regionalnu silu. S obzirom na međusobni rivalitet, Kina to ne bi mirno promatrala. Stoga bi moglo doći do uključivanja i treće nuklearne sile u taj rat, i to na strani Pakistana. Zbog sve boljih odnosa Indije i SAD-a u ratu bi se našla i četvrta sila. Time bi se neriješeno pitanje dviju regija u Indiji i Pakistanu moglo pretvoriti u rat nuklearnih sila. Kakve bi posljedice imao takav rat, moglo se vidjeti ranije u tekstu. No sigurno je da bi se efekti nuklearnog sukoba osjetili i mnogo šire.

Iako su Kina i Sjedinjene Američke Države involvirane u razvoj i odnos ovih država, za pretpostaviti je da se ipak ne bi direktno uključivale u njihov rat. Novčana, humanitarna ili neka druga pomoć prijateljskoj strani bila bi izvjesna, no ne i slanje vojske ili upotreba nuklearnog oružja. S druge strane, zbog trenutne vlasti u Indiji i Pakistanu i povijesnih iskustava sa sličnim vlastima, postoji razlog za zabrinutost. Nedavni sukobi i izjave raznih dužnosnika pokazuju međusobnu netrpeljivost. Ono što još više brine jest to da se na pakistanskoj strani često bore razne militantne skupine koje imaju potporu vlade. Ako bi se jedna takva grupa domogla nuklearnog oružja, pitanje je bi li racionalno postupila i shvatila da bi njegova upotreba najvjerojatnije isprovocirala istu reakciju s druge strane. Zbog ranije navedenog prelijevanja sukoba, taj bi rat mogao postati regionalni, bilo da se radi o prelijevanju u Afganistan – ili iz njega – ili u neku drugu državu.

Zaključak

Nakon što smo sagledali povijest Indije i Pakistana, možemo vidjeti kako je kolonijalna vlast Britanije na tom području dobrim dijelom zaslužna za sukobe između hinduista i muslimana – no nije i njihov jedini razlog. Oni su podupirali netrpeljivosti između tih grupa kako njihova vlast ne bi bila dovedena u pitanje. U takvoj situaciji, 1947. bilo je nemoguće stvoriti jednu stabilnu državnu zajednicu, pa čak i dvije, što pokazuje problem Džammua i Kašmira. Taj problem nije riješen skoro sedamdeset godina, a ništa ne upućuje na to da bi se nešto moglo promijeniti u bliskoj budućnosti. Iz tog razloga, te dvije regije su i danas izvor tenzija i opasnosti. Kada pogledamo prethodne ratove Indije i Pakistana, možemo vidjeti da su se ratovi većinom vodili zbog tog područja. Osim toga, upravo Pakistan možemo izdvojiti kao aktera koji je te ratove isprovocirao. Uzevši u obzir prijašnje strukture vlasti te države i sadašnju strukturu, ne možemo vidjeti nikakve pozitivne pomake koji bi nas ohrabivali kako neće doći do izazivanja novog rata. Naprotiv, kao što je ranije navedeno, režimi poput pakistanskog moraju izazivati sukobe kako bi opravdali svoje postojanje. S obzirom na to da na drugoj strani imamo vlast koju predvodi antimuslimanski nastrojena Indijska narodna stranka, mogućnost da se neki sukob pretvori u rat povećava se.

Budući da ovaj problem prijeto svjetskom miru, aktivno uključivanje međunarodne zajednice prijeko je potrebno. Možda bi upravo referendum koji je UN predlagao još za vrijeme Prvog indijsko-pakistanskog rata mogao biti rješenje problema. U najgorem slučaju, okvirno bi pokazao preferencije lokalnog stanovništva te bi se tada znalo u kojem smjeru je najbolje krenuti kako bi se riješilo pitanje regija Kašmir i Džammu. Vidjelo bi se radi li se o želji za ostankom unutar Indije, priključenju Pakistanu ili pak o samostalnosti koja se željela postići još prilikom prvotne podjele Indije i Pakistana, ali nije bila moguća zbog pretenzija dviju država prema tom teritoriju. U tom kontekstu, možemo pretpostaviti da bi provođenje takvog referenduma bilo teško provedivo i opstruirano od sukobljenih strana. Ipak, njegovi rezultati bili bi važan smjerokaz za buduće djelovanje. Naravno, ona strana kojoj rezultati referenduma ne bi bili po volji sigurno ih ne bi mirno prihvatila. Tu je bitna međunarodna zajednica kao jamac provedbe odluke takvog referenduma. No, da bi referendum bio zaista uspješan, potreban je prethodni dogovor objiju strana o poštivanju njegovih rezultata. Budući da je stanovništvo na tom prostoru većinom muslimansko, a postoji i mogućnost osamostaljenja, teško je povjerovati da bi Indija, a onda i Pakistan, pristali na njegovu provedbu bez nekih drugih ustupaka i pomoći međunarodne zajednice u njihovu korist.

Govoreći o još nekim mogućim rješenjima vrijedi spomenuti teoriju demokratskog mira prema kojoj demokracije ne vode međusobne ratove. Dakle, demokratizacija ovih država spriječila bi ponovno izbijanje rata. No, mogućnost njihove demokratizacije u dogledno vrijeme čini se nemogućom, pogotovo u slučaju Pakistana. Iz tog razloga, najveći jamac mira trenutno je nuklearna ravnoteža među tim državama, a koja je ujedno i najveća opasnost zbog mogućnosti izbijanja novoga rata.

Literatura

Agrawal, Ravi (2016) *Could India and Pakistan go to war?*. Dostupno na: <http://edition.cnn.com/2016/09/21/asia/india-pakistan-Kashmir-conflict/> (28. prosinca 2016).

Ahsan, Tariq (2002) *History of the India-Pakistan Conflict*. Dostupno na: http://coat.ncf.ca/our_magazine/links/issue47/articles/a02.htm (28. prosinca 2016).

Bbc.com (2016) *India's 'surgical strikes'; in Kašmir: Truth or illusion?*. Dostupno na: <http://www.bbc.com/news/world-asia-india-37702790> (28. prosinca 2016).

- Bbc.com (2017) *Pakistan profile – Timeline*. Dostupno na: <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-12966786> (14. ožujka 2017).
- Collins, Allan (2010) *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura
- Čačić-Kumpes, Jadranka i Zlatković Winter, Jelena (1991) Etnički konflikt i razvoj: pogled na neka istraživanja. *Migracijske i etničke teme*. 7 (2): 149-165.
- Čičak, Ružica (1989) Etnicitet i etnički konflikt u južnoj Aziji. *Migracijske i etničke teme*. 5 (2-3): 179-190.
- Foreignpolicy.com (2016) *India Overtakes Britain as the World's Sixth-Largest Economy*. Dostupno na: http://foreignpolicy.com/2016/12/20/india-overtakes-britain-as-the-worlds-sixth-largest-economy/?utm_content=buffer8c11f&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer (28. prosinca 2016).
- Iveković, Ivan (1998) Conflict and Political Realignment in Post-Soviet Caucasus Region and Central Asia. *Croatian Political Science Review*. 34 (5): 115-129.
- Matoušek, Jiri (2006) Chemical Disarmament: Current Problems in Implementing the Chemical Weapons Convention. *Chemistry in industry : Journal of Chemists and Chemical Engineers*. 55 (3): 135-140.
- Raina, A. N. (2002) *Geography of Džammu & Kašmir State*. Pacca Danga: Radha Krishan Anand & Co.
- Shahbaz, Muhammad i Shahbaz Shabbir, Muhammad (2012) Military Spending and Economic Growth in Pakistan: New Evidence from Rolling Window Approach. *Ekonomska istraživanja*. 25 (1): 144-159.
- Sućeska, Alen (2008) Geopolitika 21. stoljeća: promjena svjetskog poretka i militariziranje svijeta. *Polemos : Journal of Interdisciplinary Research on War and Peace*. 11 (1): 115-133.
- Szczepanski, Kallie (2016) *What Was the Partition of India?*. Dostupno na: <http://asianhistory.about.com/od/india/f/partitionofindiafaq.htm> (28. prosinca 2016).
- Šabanić, Emir (2016) Povijest indijsko-pakistanskog sukoba. *Polemos: Journal of Interdisciplinary Research on War and Peace*. 19 (1): 121-136.

The Past and The Future of India-Pakistan Relations

Dario Sršen

Abstract

This paper deals with the subject of India-Pakistan relations with a primary focus on the conflict which arose between them due to gaining independence from Britain and the subsequent division of territory into the two countries. This paper provides a historical overview which follows the hypothesis that historical relations combined with the two countries' current leaderships indicate the possibility of conflict recurrence that could evolve into a regional and even global problem. Furthermore, it gives an overview of the conflicting parties' current relations and alliances. Following the initial hypothesis, a scenario is presented of a nuclear conflict that would inflict immense damage on the Kashmir and Jammu regions if realised. They both have industries that rely primarily on natural resources and it is these regions that are the focal points of the conflict. The conclusion allows for some optimism, as the great powers most likely would not become directly involved in the possible armed conflict. However, many dangers persist. History suggests that India and Pakistan could go to war for the fifth time. A war-provoking act can be expected to once again come from the Pakistani side, and the current Indian leadership would not much hesitate to respond to such provocation.

Keywords: India, Pakistan, nuclear war, Kashmir, Jammu